

GÁL ANDRÁS KANDIDÁTUSI VITÁJA

A Tudományos Minősítő Bizottság 1969. szeptember 10-re tűzte ki GÁL ANDRÁS *A munkaerkölcs formálása a 11–14 éves gyermekek közös fizikai munkájában* című kandidátusi értekezésének nyilvános vitáját. A bírálóbizottság elnöke FALUDI SZILÁRD, a neveléstudományok kandidátusa, a felkért opponensek SZARKA JÓZSEF, a neveléstudományok kandidátusa és BARA JÁNOS, a neveléstudományok kandidátusa volt.

KÖTE SÁNDOR, a neveléstudományok kandidátusa mint aspiránsvezető a jelölt által kidolgozott témát az iskolai gyakorlat szempontjából fontosnak és hasznosnak minősítette.

Véleménye szerint sikerült a kitűzött célt elérni, mely során kirajzolódott a téma további vizsgálatának lehetősége.

SZARKA JÓZSEF opponens véleményében kifejtette, hogy a munkaerkölcs formálása fontos és tartósan időszerű téma, s ha ennek vizsgálatát a közös fizikai munka feltételei között vizsgáljuk, akkor nemcsak életszerű kereteket teremtünk egy pedagógiai akció számára, hanem a fizikai munkára nevelés társadalmi fontossága miatt egy önmagában is aktuális feladat hatómezejében szervezzük meg a munkát.

A szerző a téma feldolgozását helyesen, a hazai és nemzetközi szakirodalom kritikai értékelésével kezdi, melynek során elhatárolja egymástól a problémafelvetést, a kutatás célját és a téma indoklását. Az opponens ezzel a kiindulással egyetért, de hiányolja, hogy a témával kapcsolatos szakirodalom és annak művelője ezen értékelésből kimaradt. A jelölt kiindulása az volt, hogy egy bonyolult pedagógiai jelenség vizsgálata nem lehetséges egy-egy módszer segítségével, hanem a módszerek együttes és kombinatív alkalmazásával. Megfigyelései nem spontán helyzetekre, hanem pedagógiailag megtervezett és megszervezett helyzetekre irányultak. A tanulók elé állított munkafeladatokat és célokat a középtávlatok perspektívájában építi ki, mert adott situációban ezt tartja leghatékonyabbnak. Az egy tanévre megszabott feladatok alkalmasak arra, hogy az egész nevelőközös-

séget mozgásba tartsák. Meggyőző, amit — tapasztalati ábrázolásban — a munkacél megvitatásáról, megértéséről, elfogadásáról, kitűzéséről ír. A kitűzött és elfogadott munkacélok alapján a az alábbi munkafajtákat szervezte meg: közösséget kiszolgáló munka, gyűjtő és technikai munka, mezőgazdasági munka, üzemi időnyomunka. A munkaszervezés logikája meggyőző, az egyes munkafajták tapasztalataiból adódó következtetéseket — melyeknek felsorolása itt nem lehetséges — az opponens nagyra becsüli, mert igaz, hogy a pedagógiai apró tapasztalatok körébe tartoznak, de valóságos helyzetekből nőnek ki, a pedagógiai valóság sokszínűségével és ellentmondásaival számolnak. Újdonságuk abban van, hogy a műveletek szerkezeti felépítését szembesítik a folyamatban jelentkező aktív mozzanatokkal. A közösséget kiszolgáló munkákkal kapcsolatban meggyőző az érzelmi motiváltság lehetősége és jelentősége, az úgynevezett szürke feladatokkal kapcsolatban az elismerés ösztönző szerepe.

Értekes része a disszertációnak az, amely osztályközösség belső, pozitív irányú átrétegződésének folyamatát ábrázolja. A tanulóknak pozitív és negatív rétegekbe való besorolása egzakt paraméterek alapján persze nem lehetséges. A jelölt értekezésében megkísérelte a legnehezebbet, a tanulók egymáshoz és munkájukhoz való viszonyának alakulását egy osztályközösség fejlődésében nyomon követni. Önmagában már a kísérlet is elismerést érdemel. A fejlődési eredményeket azután összeveti egy kontroll-osztály jellemzésével. Az ilyen összevetés nevelési témában érdekes, de kényes kérdés, mert természetes, hogy a kontroll-osztályban sem állhat le a nevelés egyetlen fontos területen sem. Érthető és logikus, hogy abban az osztályban, iskolában, ahol céltudatosabban és tervszerűbben nevelnek, az eredmények is jobbak. Ha nem így lenne, mi értelme lenne pedagógiai erőfeszítéseinknek? De az ún. kontroll-osztályokban sem lehet felfüggeszteni a szocialista nevelést, s nem a kontroll-osztály eredménytelensége kell, hogy kontrasztot adjon a kísérleti osztály eredményeihez.

SZARKA JÓZSEF opponensi összefoglalójában megállapítja, hogy a szerző a témára vonatkozó kutatásokból indult ki, de határozottan azt a célt tűzte maga elé, hogy a pedagógiai gyakorlatban, a pedagógiai cselekvésben egymáshoz logikusan kapcsolódó műveletek lánczemeivel igazolja, hogy a megfelelően tervezett, megvitatott, elfogadott, ellenőrzött és értékelte fizikai munkatevékenység alakítóan hat a tanulóknak a munkához, illetve ezen a kapcsolatrendszeren belül egymáshoz való viszonyára.

A szerző ennek igazolására elegendő tényanyagot sorakoztat fel, a tényeket sokoldalú összefüggéseiben ábrázolja és elemzi, következtetései nem lépik túl az ábrázolt pedagógiai műveletekből folyó reális következtetések határait. Mindezek alapján az értekezést elfogadásra ajánlja, és javasolja GÁL ANDRÁS részére a neveléstudományok kandidátusa tudományos fokozat odaítélését.

BARA JÁNOS opponensi véleményében egyetértett opponenstársa pozitív irányú véleményével, s a vitára bocsátott disszertáció tartalmához az alábbi kritikai észrevételeket fűzte.

Jelentős kezdeményezésnek számít az a törekvés, amely a gyermekmunka és a felnőttmunka specifikumait igyekszik kimutatni. Szükséges lett volna azonban, ha csak érintőlegesen, is a két korosztály munkavégzésének azonos elvi követelményeit, közös társadalmi alapjait legalábbis felvázolni. Az értekezésben a szerző a pedagógiai „szituáció” fogalmát a „művelet” kifejezéssel egészíti ki, és a kettő kapcsolatát kísérli bemutatni. Szimpatikus érvelésének elismerése mellett az opponens megkérdőjelezné a két kategória összefüggéséről írottakat. A munka és a távlatok rendszerének összefüggéseit tárgyaló résznél szükséges lett volna a munkacél és távlatok viszonyának határozottabb körvonalazása.

Helyes az értekezés azon törekvése, hogy az együttes, közös, és kollektív munkaformák megszervezésének tapasztalatait összegezze. Ezáltal mintegy kísérletet tesz egy sajátos pedagógiai technika összegezésére, a gyermekek órán kívüli fizikai munkájának különböző területein és fajtájában. Sajnálatosnak tűnik, hogy a különböző munkafajták szervezéséről írottak izolálódnak, és a pedagógiai technika üzemi komponensei közül csupán a rossz hatást kiváltó dolgozók elkülönítése szerepel.

Az opponens által kifejtett kritikai megjegyzések azt a célt szolgálják, hogy a nagyon értékes támafeltárás továbbvitelének szükségességét bizonyítsa. Az opponens az értekezést, a téma feldolgozását és az állítások bizonyítását olyanakk tartja, amely alkalmas arra, hogy a Tudományok Minősítő Bizottság Gál András részére a neveléstudományok kandidátusa tudományos fokozatot odaítélje.

GÁL ANDRÁS az opponensi véleményekre adott válaszában vázolta azokat a nehézségeket, amelyek a vizsgálati eljárások, módszerek alkalmazásából, a téma pontos körülhatárolásából adódott. Elsődleges célja az volt, hogyan formálhatjuk hatékonyan a gyermekek munkaerkölcset közös fizikai munkájukban. Igaz az, hogy a státus- és szereprendszer differens tényezőire csak utalás történt, de véleménye és tapasztalata szerint is az osztályon belüli státus- és szereprendszer differenciáltsága, a státushálózatba tartozók működésének színvonala jó mércéje a közösség színvonalának. A két korosztály közös társadalmi alapjainak felvázolása indokolt. A gyermekmunka specifikus vonásait azonban a gyakorlatban nem vették figyelembe. Ez vezetett oda, hogy a disszertációban a gyermekmunka specifikus vonásainak kimutatólására törekedett inkább.

A téma feldolgozása során igyekezett a pedagógiai műveleteket a közösséget kiszolgáló, a gyűjtő és technikai, a mezőgazdasági és az üzemi munkafajták szervezésénél részletesen ismertetni. A pedagógiai szituációk a pedagógiai műveletek szerkezeti felépítését szembesítették a nevelési folyamatban jelentkező aktív mozzanatokkal. Az életszerű szituációk azt is jelentették, hogy a nevelési folyamatba közvetlenül beléptek a pedagógus mellett az üzemi, és a tsz-dolgozók, akik elsősorban erkölcsi példamutatásukkal hatottak. A pedagógiai műveleteknek, mint az eleven nevelési folyamatban a legkisebb, viszonylag önállóan vizsgálható, dinamikus elemeknek taglalásából következik, hogy a különböző munkafajták szervezéséről írottak izolálódnak.

Vizsgálatai során beigazolódott, hogy a 11–14 éves korú általános iskolai tanulók közösségeinek mozgásba hozására és a fejlődés folyamatosságának elősegítésére hatékony pedagógiai indító- és mozgatóerő az újabb és újabb munkacélok közös kitűzése és közös munkával való elérése a közösségi közép-távlatokban. A nevelési eredmény mérése a nevelélméletben nehezebb, mint a didaktikában, a kontrollosztályok mérése még külön nehézséget vet fel. Ennek ellenére nem tekintett el a kontrollosztály beállításáról. Így az értekezésben felsorolt eredményeket ellenőrizhették.

A bírálóbizottság véleményében összefoglalóan megállapította, hogy a jelölt a témakörbe vágó szakirodalomban tájékozott. Értekezésében eredményesen kísérletet tesz arra, hogy a felnőtt és a gyermek fizikai munkájának sajátosságait elemezve következtetéseket vonjon le a gyermeki fizikai munka megszervezésének pedagógiai szempontjaira. A jelölt idevágó következtetései valóságos helyzetekből nőnek ki, számolnak a konkrét pedagógiai szituáció sokszínűségével és ellentmondásai.

val. Újszerűen szembesíti a műveletek szerkezeti felépítését a folyamatban jelentkező aktív mozzanatokkal.

Értekes része a disszertációnak a kollektív fizikai munka és a benne résztvevők egymáshoz való viszonyának kölcsönhatására vonatkozó vizsgálat. Ennek alakulását a jelölt nyomon követte egy osztályközösség fejlődésében. A jelölt dicséretes módon, különböző kutatási módszerek megfelelő kombinálásával jut el következtetéseihez. Az ellenőrző osztályok bekapcsolásának módja és értékelése a disszertációban nem kielégítően megoldott, ami azonban a nevelésméleti kutatás egyik problémája is.

A bizottság megállapítása szerint a jelölt a

vitatott kérdésekre kielégítő választ adott, elismervén bizonyos kérdések további kutatásának szükségességét.

A bírálóbizottság ennek alapján hét igen-szavazattal egyhangúan javasolta a TMB-nek, hogy GÁL ANDRÁS részére ítéljék oda a neveléstudományok kandidátusa tudományos fokozatot. A bizottság javaslatával a TMB Pedagógiai Szakbizottsága is egyetértett.

A TMB plénuma 1969 novemberi ülésén a javaslat alapján GÁL ANDRÁS részére A munka-erkölcs formálása a 11—14 éves gyermek közös fizikai munkájában című kandidátusi dolgozatának megvédése alapján a neveléstudományok kandidátusa tudományos fokozatot odaítélte.

SIMON PÉTERNÉ

KÜLFÖLDÖN SZERZETT KANDIDÁTUSI FOKOZATOK HONOSÍTÁSA

LANTOS ISTVÁN 1969. május 8-án védte meg „A haladó német pedagógia és a magyar pedagógia közötti kapcsolatok a 19. sz. első felében. Különös tekintettel Diesterwegre” című kandidátusi értekezését a berlini Humboldt Egyetemen.

A TMB Pedagógiai Szakbizottsága a nyilvános védés, valamint az egyhangú javaslat alapján LANTOS ISTVÁN kandidátusi értekezését olyanak minősítette, amely megfelel azoknak a követelményeknek, amelyeket a 19/1963. Korm. sz. rendelet a kandidátusi értekezésekkel szemben támaszt. Titkos szavazással egyhangúan javasolta a TMB-nek, hogy LANTOS ISTVÁN részére a neveléstudományok kandidátusa tudományos fokozatot ítélje oda.

A TMB plénumának 1969 októberi ülésén LANTOS ISTVÁN részére a neveléstudományok kandidátusa tudományos fokozatot odaítélte.

ABRUBÁNYAI JÁNOS 1969. június 16-án védte meg „A napközi otthoni tanulmányi munka sajátosságai és hatékonysága emelésének útjai” című kandidátusi értekezését a leningrádi Gercen Pedagógiai Intézet Tudományos Tanácsa előtt.

A Tudományos Tanács titkos szavazata alapján (15 egyhangúan igenlő, ellenszavazat és érvénytelen szavazat nélkül) megítélte ABRUBÁNYAI JÁNOS részére a pedagógiai tudományok kandidátusa tudományos fokozatot.

A TMB Pedagógiai Szakbizottsága foglalkozott ABRUBÁNYAI JÁNOS honosítási kérelmével és javasolta részére a pedagógiai tudományok kandidátusa fokozat odaítélését.

A TMB plénuma 1969 októberi ülése a javaslatot elfogadta és Abrubbányai János részére a neveléstudományok kandidátusa tudományos fokozatot odaítélte.

SIMON PÉTERNÉ